

L'aigua

Aquest element vital per la vida i l'activitat humana no és excessivament abundant al terme de Fals, la qual cosa ha estat un estímul pels seus habitants, que s'han esforçat i han fet servir l'enginy per tal d'aprofitar al màxim els recursos hídrics disponibles.

Per estudiar el tema, farem una distinció entre l'aigua utilitzada per regar els horts i l'aigua consumida per les persones i els animals domèstics del seu entorn.

L'agricultura del país és rigorosament de secà; els cereals, les olives, el raïm, les ametlles i alguna cosa més, han estat la base de l'alimentació de la població, que tanmateix precisava el complement alimentari que subministraven els horts de regadiu. Així, des de l'antigor, cada pagès buscava un trosset de terreny al costat d'un torrent o d'una font, i el preparava per fer-hi la verdura i les hortalisses per la despesa de casa.

En tots els establiments que es van fer a Fals a partir de finals del segle 18è, per tal que els parcers construïssin la seva pròpia casa, no hi falta mai la cessió per part de l'amo d'un trosset de terra proper per poder convertir-lo en l'hort.

Trobem zones de regadiu al llarg dels diversos cursos d'aigua del terme. Per exemple a la Riera de Fals, tant a la part de la Vall del Bosc, com aigües avall del Molí de Boixeda, al Torrent de Cantacorbs, al Torrent de Clarena, al Torrent de Jaumeandreu, a la Rasa del Carner, o al Torrent de Fontanet, però també hi ha terres que es poden regar amb les escorialles d'alguna font, com és el cas de les hortes situades a sota de les fonts de Montconill, Bastardes i de la Font d'Oliveres. Potser aquests són els regadius més importants, en extensió i quantitat d'aigua, però n'hi ha molts més que aprofiten petits torrents o basses d'aigua pluvial. Val a dir que una bona part d'aquests horts es troben actualment abandonats i plens de males herbes.

Per fer els horts, de vegades calia anivellar el terreny rost dels vessants dels torrents mitjançant marges de pedra, que a més d'aguantar la terra fèrtil, evitessin que una rierada s'endugués la feixa riu avall. Hi ha magnífics exemples del pacient treball dels nostres avantpassats pagesos, essent-ne una bona mostra el conjunt d'hortos i marges del Torrent de Cantacorbs.

També calia fer obres per conduir l'aigua fins als cavallons. Si aquesta provenia d'un punt més elevat, només calia recollir-la en una bassa, però si s'havia de pujar del riu o d'un pou o mina, aleshores s'havia d'utilitzar una grua, un giny que permetia pouar l'aigua amb l'ajut d'un contrapès. El sistema era però ben entretingut. Les grues fa anys que ja no treballen als nostres horts, però encara en queda algun vestigi.

A la primera meitat del segle 20è va arribar a Fals un invent; les bombes hidràuliques accionades mitjançant un molí de vent. El 1929 es va instal·lar un molí, que encara

funciona, per pujar aigua del pou i regar uns horts de cal Janet i cal Tinai. Als horts del Grauet també en van muntar un de petit. El 1934 es van muntar tres molins de vent més, a cal Tinai, a cal Balandrès i a cal Jepic, si bé aquests eren per subministrar aigua d'ús domèstic.

Les basses eren de mida variable i podien estar simplement excavades al terra o fetes amb paret de pedra i arrebossades. Algunes de les basses més notables són les d'Oliveres de la Costa, Montconill i Boixeda, de forma circular, o les de cal Massana, de ca la Filomena i de la Fassina, de forma aproximadament rectangular. Capítol a part és l'embassament que alimenta el reg de les noves vinyes de Jaumeandreu.

Font d'Oliveres

A cops, era possible excavar un canalet o sèquia per fer arribar l'aigua des d'una petita resclosa. És el cas dels horts de les cases de la Vall del Bosc, que prenen l'aigua a l'alçada de la font de Pere Jutge, o els de la Fassina, Boixeda i Jaumeandreu. O aprofitar un dels canals que menaven l'aigua a les basses dels molins, tal com passava amb els horts del Molí de Boixeda, de cal Guinard, o del Molí del Massana.

I encara que no es tracta pròpiament de regadiu, també es necessitava una certa quantitat d'aigua a les vinyes, per preparar la barreja del sulfat. Si no hi havia una riera o una font a l'abast, el problema es resolvia desviant una rasa i recollint l'aigua de la pluja en un dipòsit. Encara es poden trobar restes de piques de pedra i dipòsits en els llocs on hi havia hagut vinya.

Tant o més important que regar era disposar d'aigua per les necessitats humanes, com és fer bullir l'olla, beure i rentar-se una mica. A les fonts els homes trobaven aigua

de bona qualitat procedent del subsòl. De fonts, més o menys bones, se'n trobaven arreu, i els pagesos les coneixien i en tenien cura. Moltes s'han perdut i se n'ha oblidat fins i tot el nom, però tanmateix podem citar-ne unes quantes on ens hem abocat algunes vegades per sadollar la set. Són les fonts dels Pins, de la Teula, de la Tosca, de les Bassetes, del Regaret, d'Oliveres, del Collet, del Quimet, de la Fassina, de Montconill, de Jaumeandreu, etc. Als estius els cabals minvaven força i hi havia anys que s'eixugaven la majoria de fonts. Tenia fama de ser molt abundosa la font de la Fassina, on acudia gent dels voltants a omplir galledes i cànirs.

Les masies gairebé sempre es construïen en un lloc adient, a prop d'una font o altra, de manera que podien tragar sense massa esforç l'aigua que necessitaven. Quan l'aigua era lluny o la font no aguantava bé les seques, calia anar-la a buscar sota terra. S'havia d'excavar un pou, feina complicada que se solia encarregar als pouaters. Alguns dels pous eren ben fondos, per exemple, el de cal Joan de la Creu fa 22 metres. L'aigua més bona del Raval d'Oliveres sortia dels pous de cal Pinsà i de cal Gaetano, diuen.

Encara que la majoria de cases disposava de pous per ús domèstic i per abeurar els animals, una altra solució era recollir l'aigua que regalimava de les teulades el dia que plovia, i guardar-la en un dipòsit o cisterna. S'havia de tenir cura que l'aigua recollida fos neta i que no es fes malbé.

Resclosa i sèquia de la Fassina

Amb l'arribada de l'electricitat, es van pal·liar les dificultats per aconseguir aigua, i qui més qui menys, va instal·lar una bomba al pou de casa. A començaments de la dècada dels 60 es va començar a parlar del projecte de fer una xarxa de distribució d'aigua corrent a les cases del Raval. Mentrestant es va inaugurar l'escola nova, i per tal que la mainada pogués beure aigua de l'aixeta, l'Ajuntament va llogar el pou d'Oliveres del Pla i va instal·lar-hi una bomba elèctrica.

Saltant del Molí de Boixeda

L'abril de 1962 l'arquitecte Manuel Ribera Firmat va presentar el projecte que li havia encarregat l'Ajuntament i que no va ser aprovat pel Ple fins el juliol de 1965. Prèviament, l'Ajuntament havia adquirit per 5.000 pessetes el pou de cal Gaetano. El pla d'abastament d'aigua a 25 cases del poble contemplava la construcció d'un dipòsit a la Serreta, un punt elevat, per emmagatzemar l'aigua extreta del pou municipal. El pressupost era de 125.791 pessetes; els veïns n'havien de pagar el 53%, anant la resta a càrrec de la Diputació. El 22 de setembre de 1968, l'Exm. Governador Civil de Barcelona va inaugurar oficialment les obres

Aviat es va veure que el cabal del pou de cal Gaetano era insuficient i el 1970 el propietari Ramon Cases va cedir a l'Ajuntament un tros de 3x3 metres, situat a l'hort de cal Francisquet, per fer-hi un altre pou per alimentar el dipòsit del Raval. L'aigua d'aquests pous presentava alguns problemes degut a l'alt contingut en sals càlciques.

El 1971 l'Ajuntament va demanar una subvenció per ampliar la xarxa i el 1973 es va aprovar un projecte de millora elaborat pel pèrit Domingo Valero. Finalment el 1984 es va inaugurar un dipòsit a dalt la Costa de Pere Negre, que s'omplia amb aigua procedent d'uns pous de Fonollosa. Es va fer una estesa de tubs per connectar a la xarxa el Raval de la Creu, la Gabriela, el Grau, el Clot de la Fassina, i altres cases aïllades del Pla de Fals. Posteriorment s'ha fet arribar l'aigua a altres cases del terme.

Amb el canvi de govern municipal de 2003, el manteniment de les instal·lacions, la distribució i el control de la qualitat de l'aigua es va cedir a l'empresa Aigües de Manresa.